

Spergula arvensis subsp. *arvensis*

Sydspärgel

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Caryophyllales (nejlikordningen), **Familj:** Caryophyllaceae (nejlikväxter), **Släkte:** *Spergula* (spärglar), **Underart:** *Spergula arvensis* subsp. *arvensis* - sydspärgel **Synonymer:** *Spergula arvensis* var. *vulgaris* (Boenn.) Mert. & W. D. J. Koch, *Spergula vulgaris*, *Spergula arvensis* var. *oligogonata* Holmb., *Spergula arvensis* ssp. *arvensis*

Kännetecken

Sydspärgel är en underart av åkerspärgel *Spergula arvensis*. Arten är ettårig och kan bli upp till 30 cm hög. Den har smala blad som sitter samlade i kransar. Blommorna har fem vita kronblad och de är utslagna ett kort stund runt middagstid. Vanligen är arten rikt glandelhårig och känns därför klubbig. Varje kapsel innehåller maximalt 20 frön som är smalt vingkantade. Fröna kan behålla sin grobarhet under lång tid i marken. Hos sydspärgel är fröna försedda med ett 80-tal tydligt klubblika, vita papiller. Med tiden blir papillerna röda. Underarten foderspärgel *Spergula arvensis* ssp. *sativa* har släta frön som helt saknar papiller, i allt annat liknar den sydspärgel. Tidigare förekom i vårt land två storväxta underarter som var anpassade till att växa i linåkrar: jättespärgel *Spergula arvensis* ssp. *maxima*, som är sparsamt hårig till kal, och vars frön är något större än sydspärgelns och har papiller, och linspärgel *Spergula arvensis* ssp. *linicola*, som är nästan kal (saknar glandelhår), och vars frön är något större än foderspärgelns och saknar papiller.

Utbredning och status

Sydspärgel har en sydlig utbredning i Sverige. Fröna gror snabbare i ett varmt och torrt klimat, till skillnad från foderspärgelns som gror bättre i ett kallare och fuktigare. Förekomsten av åkerspärgelns underarter är dåligt känd, eftersom de inte konsekvent uppmärksammas under de avslutade landskapsinventeringarna. I Danmark är sydspärgel den vanligaste underarten, i Finland är den mer sparsam. Island har några äldre fynd, och i Norge är den inte eftersökt. Sydspärgel är vanlig i de södra och centrala delarna av Europa men är mer sällsynt i de norra och västra delarna. Den är inkommen i Nordamerika.

Ekologi

Sydspärgel är kalkskyende och växer på torr till frisk sandjord som är näringsfattig till måttligt näringsrik. Den uppträder i sandiga åkrar, vägkanter, trädgårdar, på grusplaner, industrimark och liknande miljöer.

Hot

Sydspärgel föredrar mer öppen sandjord och missgynnas när vegetationen sluter sig. Varje individ kan ge upphov till 10 000 frön som kan ligga i frövila i jorden ett 50-tal år. När betingelserna åter blir de rätta kan fröna gro. Där sydspärgel uppträder i åkermiljöer missgynnas den av kemiska bekämpningsmedel.

Åtgärder

Åkerspärgel och dess underarter bör eftersökas framför allt i de sydligaste delarna av Sverige för att få en aktuell utbredningsbild av dem.

Övrigt

Utländska namn - DK: Almindelig Spergel, FI: Etelänpeltohatikka

Åkerspärgel har tidigare odlats som foderväxt på sandiga, kalkfattiga marker.

Litteratur

Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Jonsell, B. (red.) 2001. *Flora Nordica 2*. Stockholm.

Tyler, T. m.fl. (red.) 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Författare

Ulla-Britt Andersson 2010. © ArtDatabanken, SLU 2010-12-14